

законодавчо-нормативного обґрунтування, хоча могли б стати основою інновацізації та реформування в сфері фізичної рекреації.

Висновки. Розглянуті питання не вичерпують всіх проблем рекреаційної діяльності. Зміна епох призводить до зміни способу мислення. Наукова методологія постійно збагачується досягненням різнобічних наук про світ і людину в ньому, а тому не може бути канонізованою в будь-якій формі. Рекреаційна діяльність передбачає використання різноманітної методології в єдиному інтегративно-парадигмальному підході, що дає цілісне бачення об'єкту дослідження – рекреації – на кожному конкретному етапі розвитку культурно-цивілізаційного процесу.

Література:

1. Бердус М. Г. Формирование теории физической рекреации в контексте основ ее метатеории: дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / М.Бердус. – М.: РГБ, 2003. – 215 с.
2. Ибрагимов М.М. Категория здоровья в философско-спортивном дискурсе / М. М. Ибрагимов, Е. В. Андреева // Спортивна медицина. – 2011. – № 1. – 2. – С. 149–158.
3. Круцевич Т. Ю. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення / Т.Ю. Круцевич, Г. В. Безверхня. – К.: Олімпійська література, 2010. – 200 с.
4. Фізична рекреація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / авт. кол. : Приступа Є. І., Жданова О. М., Линець М. М. [та ін.] ; за наук. ред. Євгена Приступи. – Л. : ЛДУФК, 2010. – 447 с.

ГЕНЕЗА ПРОПАГАНДИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА СЛОБОЖАНЩИНІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Анастасія Бондар

Харківська державна академія фізичної культури

Постановка проблеми. Сьогодні актуальним залишається питання залучення якомога більшої кількості населення до рекреаційно-оздоровчих занять, однак, як зазначено у Загальнодержавній цільовій соці-

альній програмі розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр., у країні спостерігається низький рівень пропаганди в засобах масової інформації та просвіти населення щодо усвідомлення цінності здоров'я. Саме тому одним із шляхів розв'язання даної проблеми є популяризація здорового способу життя за рахунок широкого впровадження соціальної реклами в усіх засобах масової інформації [5]. Слід зазначити, що в Україні, зокрема на Слобожанщині, ще з кінця XIX ст., з активним розвитком фізичного виховання і спорту, почала формуватися система пропаганди рекреаційно-оздоровчих занять, вивчення та втілення у практику цього позитивного досвіду може сприяти оновленню та удосконаленню сучасної інформаційної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях вітчизняних істориків і педагогів О. Вацеби, Л. Вострокнута, В.Золочевського, О. Лях-Породько, Г. Приходько, С. Степанок та ін. висвітлено окремі шляхи популяризації та розповсюдження фізкультурно-спортивного руху на території сучасної України за різних часів її розвитку, зокрема другої пол. XIX – поч. XX ст. Дослідники звертають увагу на державну політику щодо фізичного виховання і спорту, особливості методичного та програмного забезпечення фізичного виховання, роль та місце періодичних видань у висвітленні питань оздоровлення населення, особливості розвитку окремих видів спорту у різних регіонах нашої держави досліджуваного періоду і лише частково висвітлюють окремі форми пропаганди, що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження – вивчення історії розвитку основних форм і змісту пропаганди рекреаційної та фізкультурно-спортивної роботи на Слобожанщині напр. XIX – на поч. XX ст.

Методи дослідження. У ході дослідження застосовувався комплекс загальнонаукових (аналіз літературних джерел та документів, контент-аналіз, методи системного аналізу) і спеціальних історичних (історико-генетичний, історико-системний, історико-типологічний) методів.

Результати дослідження. Як відомо, головною метою пропаганди фізкультурно-оздоровчої та рекреаційної діяльності є переконання населення в її користі і щоденній необхідності. Дослідження показало, що на Слобожанщині з кінця XIX ст. починають формуватися та застосовуватися усі форми пропаганди, серед яких з'являються: усна (лекції, доповіді, бесіди, дискусії), друкована (газети, журнали, методична лі-

тература, афіші, гасла), наочна (стенди, вітрини, художні плакати), показова (змагання, фізкультурні свята, паради) [1].

Одним із дієвих засобів поширення та популяризації фізичної культури було і залишається безпосереднє залучення людей до занять. Першим кроком у цьому напрямку у другій пол. XIX ст. було введення обов'язкових уроків гімнастики і танців в усі середні навчальні заклади [3]. Заняття з окремих видів спорту проводилися і у вищих навчальних закладах, зокрема в Харківському університеті в межах відділення «приємних мистецтв» проводилися заняття з танців, фехтування, верхової їзди [4].

Перші приклади організованої усної пропаганди спостерігалися ще у 50-ті рр. XIX ст. також у навчальних закладах, коли під час проведення уроків гігієни учні виконували фізичні вправи, а вчителі їм пояснювали правила їх виконання, користь та вплив на організм і окремі групи м'язів [3].

Вже в період 1890–1910 рр. усна пропаганда була достатньо поширеною формою. Педагогічні ради навчальних закладів регулярно проводили бесіди з учнями та їх батьками щодо необхідності самостійних занять фізичними вправами, під час яких рекомендувалося займатися плаванням, веслуванням, їздою на велосипеді, лижним спортом, їздою на ковзанах [1, 3].

Наприкінці XIX – на поч. XX ст. лекції та пропагандистські бесіди з населенням часто проводили громадські активісти з числа учасників спортивно-гімнастичного руху, які об'єднувалися у спортивні товариства, такі як «Харківське товариство любителів велосипедної їзди» (1887), «Харківське гімнастичне товариство» (1893), «Харківське товариство сприяння фізичному вихованню дітей та піклування про них» (1900), «Сокіл» (1904) та ін.

Спортивні товариства відіграли значну роль у поширенні фізкультурно-спортивного руху на Слобожанщині. Завдяки їх роботі набули популярності різні види спорту: футбол, хокей, легка атлетика, гімнастика, городки, теніс, лижний та ковзанярський спорт, важка атлетика, бокс, боротьба, плавання, веслування та ін. Так товариства фінансували проведення лекційних та семінарських занять, облаштовували дитячі та спортивні майданчики, проводили практичні заняття, організовували дитячі ігри і гуртки. За даними на 1903 р. дійсними членами Першо-

го гімнастичного товариства стало 542 людини, у тому числі 264 жінки та дівчини і понад 3 тис. жителів Харкова відвідували окремі заняття. Товариство проводило щорічно понад 120 гімнастичних вечорів. Не менш популярним на поч. ХХ ст. стало товариство «Сокіл», у 1904 р., у першій рік його існування, там займалося 108 чоловік, а вже у 1909 р. – понад 13 000 жителів міста, з яких 2 588 дитини, 2 280 – жінок, 8 357 чоловіків [4].

Не менш дієвим способом залучення до занять фізичними вправами був і є особистий приклад викладача або тренера. Саме тому особливої уваги набувало питання підготовки фахівців з фізичного виховання. Якщо у другій пол. ХІХ ст. гімнастику у навчальних закладах викладали відставні офіцери, то на початку ХХ ст. – це вже були вчителі зі спеціальною освітою. Наприклад, вчитель гімнастики 1-ї Харківської гімназії Микола Федорович Вільгальм не лише мав спеціальну освіту, а й був одним із засновників і провідних спортсменів Харківського гімнастичного товариства [3].

Окрім усної пропаганди фізичної культури з другої пол. ХІХ ст. широко застосовувалася друкована форма пропаганди. Так у Харкові з 1891 р. з'являється спеціалізований щотижневий журнал «Велосипед», який видавало «Товариство любителів велосипедної їзди» на базі 2-ї Харківської гімназії [3].

Дещо раніше з'явилася ціла низка російських періодичних видань, таких як «Сім'я і школа» (1871–1888), «Вісник виховання» (1897–1913), «Супутник здоров'я» (1898–1905), «Народна школа» (1869–1889), «Освіта» (1871–1888) «Сокіл» (1893–1917) та ін., на сторінках яких висвітлювалися питання гігієни, здорового способу життя, розвитку окремих видів спорту [2]. Провідні лікарі, педагоги, громадські діячі того часу А.Анохін, І.Боберський, А.Бутовський, М.Демков, А.Духнович, С.Золотарев, В.Краєвський, П.Лестафт, С.Міропольський, Ю.Танський, Г.Турнер, П.Юркевич і багато ін. висловлювали свою позицію щодо фізичної культури та спорту на сторінках газет і журналів, а також у власних монографіях, які також користувалися значним попитом серед населення [3].

Контент-аналіз одного з щотижневих медичних журналів «Супутник здоров'я» показав, що близько 2,5% інформації цього видання було відведено проблемі фізичного виховання, що склало 28% від загальної кількості статей [2].

Наприклад, у XIX ст. на території Слобожанщини з'являються приклади наочної агітації, а саме плакати і оголошення щодо програм проведення спортивних заходів, медалі та пам'ятні знаки, дипломи для спортсменів-переможців, але більшість з цих матеріалів приходилося замовляти у Германії, де спортивна індустрія на той момент була більш розвинена. У Харкові першу спеціалізовану спортивну крамницю було відкрито у 1908 р., там можна було придбати гімнастичні снаряди та інвентар, спортивне обладнання, форму, атрибутику [4].

Окремої уваги заслуговує показова агітація та пропаганда, яка набула широкої популярності на поч. XX ст. Вищезгадані спортивні товариства проводили змагання, які викликали значний інтерес у населення, оскільки були видовищними та цікавими, саме вони нерідко спонукали людей до занять фізичними вправами та спортом. Незважаючи на те, що вхід був платний – від 1 рубля до 50 коп., харків'яни із задоволенням відвідували змагання з легкої атлетики, велоспорту, футболу, фехтування, фігурного катання, лижного спорту, важкої атлетики, гімнастики [3, 4].

У 1914 р. в журналі «Сокіл» з'явилася стаття харківського кореспондента, в якій йшлося про гімнастичні змагання, що проводилися на міському іподромі. Автор замітки підкреслював, що наплив глядачів був настільки великий, що не вистачало вхідних квитків (за офіційними даними їх кількість сягала 6 000) [3, 4].

Значним стимулом для розвитку та поширення фізичного виховання, зокрема серед учнівської молоді, мали Конкурси, Виставки та Огляди навчальних закладів. Слобідські гімназії мали високий рівень в організації фізичного виховання і неодноразово брали участь у Всеросійських і Міжнародних виставках. У 1893 р. Харківська жіноча гімназія Д.Д. Оболенської отримала срібну медаль на Всеросійській виставці середніх навчальних закладів за високий рівень організації навчального процесу і фізичного виховання (м. Санкт-Петербург) [3].

У 1910 р. Валківська жіноча гімназія відправляла експонати на Міжнародну виставку у м. Дрезден до Відділу «Шкільної гігієни», серед яких фотографії шкільної будівлі, гімнастичного залу, учнів під час занять, діаграми фізичного розвитку гімназисток [3].

Висновки. Таким чином, проведене дослідження показало, що в період з другої половини XIX – початку XX ст. на Слобожанщині виникають основні форми агітації і пропаганди, серед них усна, наочна, дру-

кована, показова, застосування яких сприяє активному розвитку спортивно-гімнастичного руху та зростанню популярності серед населення рекреаційних занять та активного відпочинку.

Література:

1. Бондар А.С. Менеджмент рекреаційно-оздоровчої роботи : навч. посіб. / А.С. Бондар – Харків, 2010. – 178 с.
2. Бондарь А.С. Научно-медицинский журнал «Спутник здоровья» (1898–1905 гг.) о проблеме физического воспитания личности // Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. / За ред. С.С.Єрмакова. – Х., 2001. – №7. – С. 46–48.
3. Бондар А. С. Теорія і практика фізичного виховання гімназистів на Слобожанщині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. : дис... на здобуття наук. ступеня канд. наук фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / А. С. Бондар ; ХДАФК. – Х., 2006. – 191 с.
4. Олейник Н. А. История физической культуры и спорта на Харьковщине. (Люди. Годы. Факты. 1874–1950 гг.) / И. А. Олейник, Ю. И. Грот. – Х. : ХДАФК, 2002. – Т.1. – 376 с.
5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту: розпорядження КМУ від 31.08.2011. – № 828-р. [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/828-2011-%D1%80>

ТУРИСТИЧНІ МІСЦЯ ВОЛИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ЖИТТЯМ І ТВОРЧІСТЮ ВИДАТНИХ ОСІБ

Надія Ковальчук¹, Анна Іванова²

¹Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

²Луцький національний технічний університет

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Низка авторів [3, 4] трактує туризм як одну з важливих сфер культурного життя суспільства, чинник формування гуманістичних і духовних цінностей, одну з пізнавальних форм діяльності людини, яка безпосередньо спрямована на розвиток її світоглядних та культурних орієнтирів. Туризм на Волині зумовлений такими факторами: вдале географічне поло-